

Blauwdruk Aanpak Jonge Aanwas Drugscriminaliteit (DON)

Handreiking voor middelgrote en kleine gemeenten voor een aanpak om ouderschap van jongeren in de drugscriminaliteit te voorkomen.



Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De aanpak en succesfactoren	4
A. Bestuurlijke urgentie creëren	4
B. Focus op het Kernteam	6
C. Investeer in het samenwerken	8
D. Beschrijf de doelstellingen van de aanpak	10
E. Leidende principes DON	10
F. Gegevensdeling	11
G. Bewustwording intern & extern	12
3. Evalueer continue	15
4. Conclusie	16



1. Inleiding

Het beeld dat drugscriminaliteit vooral een probleem is van grote steden, klopt allang niet meer. Ook in kleinere gemeenten worden jongeren steeds vaker geconfronteerd met de verleidingen en gevaren van de georganiseerde criminaliteit. Lokale voorbeelden laten zien hoe snel (veelal kwetsbare) jongeren kunnen afglijden: van het rondbrengen van drugs tot het uitvoeren van gewelddadige opdrachten zoals het plaatsen van explosieven bij woningen.

Deze jongeren, vaak Jonge aanwas genoemd, raken verstrikt in een wereld waarin intimidatie en geweld aan de orde van de dag zijn, en waarin zij niet zelden zelf slachtoffer worden van ernstige delicten. De impact op hun leven, hun omgeving en de veiligheid in de gemeente is groot en vraagt om gerichte aandacht en actie.

Om deze zorgwekkende ontwikkeling het hoofd te bieden, is gemeente Nijkerk in 2024, samen met de politie en het Openbaar Ministerie, gestart met het project DON (DrugsOndermijning Nijkerk). Dit initiatief richt zich op het voorkomen dat jongeren uit de gemeente betrokken raken bij (drugs) criminaliteit. Binnen het project wordt gewerkt met een integrale aanpak waarin preventie, repressie en hulpverlening samenkomen.

Het doel is helder: jongeren uit de criminaliteit halen en houden en het creëren van een veilige, weerbare en kansrijke omgeving waarin jongeren zich kunnen ontwikkelen zonder de invloed van criminele netwerken. Door vroegtijdige signalering, samenwerking met partners en gerichte interventies wordt geprobeerd jongeren op het juiste pad te houden.



*We zullen beter moeten
ronselen dan de straat*

Jan Dirk de Jong

Deze blauwdruk richt zich primair op het starten van een lokale aanpak voor jongeren die dreigen betrokken te raken bij drugscriminaliteit. Hoewel een dergelijke aanpak nooit volledig afgerond is, is het essentieel om een begin te maken. In Nijkerk hebben we die stap gezet — met zichtbare en waardevolle resultaten.

We beschrijven de aanpak en een aantal succesfactoren die in Nijkerk gewerkt hebben. Deze succesfactoren zijn van toepassing op de gemeente Nijkerk, gezien de specifieke lokale inrichting en problematiek. Andere gemeenten kunnen deze factoren en aanpak als richtlijn gebruiken, maar moeten daarbij altijd rekening houden met de eigen lokale context.

2. De aanpak en succesfactoren



A. Bestuurlijke urgentie creëren

Drugscriminaliteit is niet alleen een grootstedelijk probleem; ook in kleinere gemeenten worden jongeren verleid om als straatdealer te starten, vaak via familie- of vriendennetwerken. Gemeenten zien dit regelmatig terug in lokale casuïstiek. Professionals zoals jeugdconsulenten, boa's, wijkagenten maar ook docenten en sportcoaches kunnen vaak goed benoemen waar en bij wie de zorgen zitten.

Toch blijven vermoedens en kleine signalen vaak hangen op uitvoerend niveau en komen ze niet terug in managementrapportages. Hierdoor belanden deze signalen minder snel op de bestuurlijke agenda.

Waarom blijven signalen onder de radar?

- Fragmentatie van informatie: Iedere professional ziet slechts een deel van het probleem. Zonder structurele koppeling ontstaat geen compleet beeld.
- Geen eenduidige rapportagestructuur: Kleine signalen lijken niet 'hard' genoeg om in managementrapportages op te nemen.
- Cultuur en prioritering: Bestuurders krijgen vooral cijfers over incidenten en zware criminaliteit, niet over subtiele trends en risico's.
- Tijdsdruk en werkprocessen: Professionals richten zich op acute casuïstiek en hebben weinig ruimte om signalen systematisch vast te leggen.

Gevolg: bestuurders missen zicht op de vroege tekenen van criminele ronseling en ondermijning, waardoor preventieve maatregelen vaak te laat komen.

Rol van bestuur en management

Bestuurders hebben een sleutelrol als het gaat om urgentie: zij bepalen prioriteit, scheppen mandaat en geven rugdekking aan professionals die soms onorthodox moeten werken. De burgemeester, het college en de raad nemen verantwoordelijkheid voor een nieuwe aanpak die over beleidsdomeinen heen gaat. Naast de burgemeester, het college en de raad dienen ook het directieteam en/of managementteam de aanpak van het onderwerp te ondersteunen en de urgentie ervan te onderkennen.

Een aanpak Jonge Aanwas begint dus vaak bij agendavorming. Politieke en ambtelijke urgentie zijn randvoorwaardelijk om capaciteit, budget en middelen vrij te maken en partners te binden.



Succesfactoren

- Benoem de aanpak expliciet in veiligheidsbeleid en jeugdbeleid maar bespreek het vooral ook in de lokale Driehoek waarbij je onderzoekt of het beeld ook door OM en politie wordt gedeeld. Laat het vervolgens prioriteren in de Driehoek.
- Gebruik verhalen en voorbeelden van wijkagenten en jeugdagenten om urgentie tastbaar te maken.
- Onderbouw met cijfers waar mogelijk, maar wees bewust van het darknumber: drugscriminaliteit en ronseling zijn lastig volledig in cijfers uit te drukken.

- Creëer bestuurlijke en ambtelijke rugdekking zodat resultaten op lange termijn gedragen blijven en geborgd worden, ook zonder 'harde' cijfers op korte termijn. Dit zowel binnen het veiligheidsdomein als het sociaal domein.
- Positioneer de burgemeester als bestuurlijk boegbeeld en verbind de wethouder jeugd/onderwijs.
- Begin klein: bestuurlijke urgentie is cruciaal, maar het opstarten van een volledige beleidscyclus is niet nodig om te beginnen. Start met een pilot of een beperkt aantal acties om momentum te creëren.

B. Focus op het Kernteam

Wanneer de bestuurlijke urgentie aanwezig is en de aanpak geprioriteerd, moet de aanpak vormgegeven worden. Vaak wordt direct ingezet op de inhoud (het 'wat') en komt de aanpak (het 'hoe') "er even bij".

In Nijkerk zijn we gestart met het vormen van een Kernteam dat het hart van de aanpak vormt. In dit team, dat wekelijks en later tweewekelijks bijeenkomt, zitten vertegenwoordigers van de gemeente (uit zowel het veiligheids- als het sociaal domein), de politie en het OM (als agendalid). Het Kernteam is het middelpunt van de aanpak, heeft zowel een coördinerende als signalerende taak en bepaalt de keuzes en richting van de aanpak. Hierbij moeten ook keuzes gemaakt worden als het gaat om capaciteit en inzet en moet een bepaalde focus aangebracht worden zodat het ook behapbaar is voor iedereen.

Een projectleider zorgt ervoor dat er op inhoud en proces integraal gewerkt wordt en dat bestuur en management geïnformeerd en betrokken blijven. De aanwezigheid van een integraal projectleider is cruciaal om het proces te bewaken en de samenwerking te faciliteren. In Nijkerk is er bewust voor gekozen om een extern projectleider aan te trekken die tijd heeft om dit te waarborgen waardoor de focus niet wegzakt.

Om het Kernteam effectief en slagvaardig te laten functioneren, is het van belang dat de juiste disciplines zijn vertegenwoordigd. De samenstelling moet een goede afspiegeling zijn van zowel het veiligheids- als het sociaal domein. Ook moeten de leden mandaat hebben om te handelen en besluiten te nemen binnen hun eigen discipline.



Naast de al genoemde functies, is het belangrijk dat ieder lid:

- Signalering en expertise uit eigen domein inbrengt;
- Mandaat heeft om te schakelen en besluiten te nemen;
- Verbinding legt met de achterliggende organisatie en netwerken;
- Samenhang bewaakt tussen hulpverlening, preventie en repressie.

Proces en taakverdeling

Het Kernteam werkt volgens een vast ritme:

- Wekelijks overleg in de opstartfase, later tweewekelijks;
- Structuur: signalering > analyse > besluitvorming > actie > evaluatie;
- Verslaglegging en actiepunten worden geborgd door de projectleider.

Het is essentieel dat de Kernteamleden niet alleen signalen inbrengen, maar ook actief meedenken over de inrichting van het proces.

Dit betekent:

- Samen bepalen welke stappen nodig zijn;
- Afspraken maken over rollen en verantwoordelijkheden;
- Afspraken over signaleringsroute en duiding doelgroep;
- Evaluatiemomenten inbouwen om het proces bij te stellen;
- Gezamenlijk prioriteiten stellen en focus aanbrengen.

Deze gezamenlijke procesvorming zorgt voor eigenaarschap, betrokkenheid en een aanpak die aansluit bij de lokale context.



Rol van het Openbaar Ministerie (OM)

Het OM heeft een belangrijke rol (op afstand):

- Agendalid: sluit alleen aan bij overleggen wanneer relevant, brengt strafrechtelijke expertise in en denkt mee over vervolgstappen. Vooral de politie (basisteam recherche) heeft contact met projectofficier.
- Strategisch partner: helpt om signalen en casuïstiek in samenhang te bekijken. Het OM kan verbanden leggen tussen lokale signalen en bredere criminele structuren, en adviseren over de inzet van strafrechtelijke instrumenten binnen de bredere projectaanpak.

Door deze rol draagt het OM bij aan een integrale benadering waarbij zorg, veiligheid en strafrecht elkaar versterken.

Naast het Kernteam wordt gewerkt met een flexibele schil: jeugdconsulenten, leerplicht, boa's, jobcoach, jongerenwerk, onderzoekers, etc. afhankelijk van de casus en / of het vraagstuk.

Vertegenwoordigers uit deze flexibele schil worden incidenteel op inhoud bij de aanpak betrokken. Meestal gebeurt dit door de projectleider en één of meerdere leden van het Kernteam. Daarnaast worden ze periodiek bijgepraat over het project om hen ook zo betrokken te houden bij het project.

C. Investeer in samenwerken

In het eerste half jaar ligt de nadruk vooral op het werken aan samenwerking tussen de verschillende disciplines. Het project heeft een gezamenlijk doel, maar de invalshoeken op dit doel zijn verschillend. Zowel intern tussen veiligheids- en sociaal domein als tussen gemeente en politie.

Drugscriminaliteit is immers nooit alleen een veiligheidsprobleem. Jongeren, die naar de drugscriminaliteit dreigen af te glijden hebben vaak ook te maken met problematiek op sociaal terrein (schulden,

schooluitval, instabiele thuissituatie etc.). Het is noodzakelijk om van elkaar te weten waar verschillen en overeenkomsten zitten in visie op inhoud en in aanpak en deze te bespreken om gedurende het project goed te kunnen samenwerken. Omdat de leden van het Kernteam elkaar (vaak) al uit eerdere projecten kennen is het goed om hierbij ook eventuele oude issues uit te spreken en te bespreken.

Blijf daarbij steeds de gezamenlijke doelstelling benadrukken: *het voorkomen dat jongeren in de drugscriminaliteit belanden*. Eventuele oude issues krijgen dan geen blijvende invloed op het proces. Op deze manier kan een gezamenlijk projectplan geformuleerd worden. Sluit hiervoor zo veel mogelijk aan bij bestaande aanpakken en ga dus niet op alle onderdelen opnieuw het wiel uitvinden. Wanneer er bijvoorbeeld al een zorg- en veiligheidsaanpak bestaat, maak daar dan gebruik van. Dit kan dus ook een bredere (bijvoorbeeld jeugd) aanpak zijn

dan de drugsaanpak. Wanneer de aanpak gezamenlijk is vastgesteld kan op basis van onderling vertrouwen en begrip samengewerkt worden en is ieders rol duidelijk. De (externe) projectleider heeft in dit proces een belangrijke rol.

Het is belangrijk om voor dit proces ruim tijd te nemen. De kans is anders groot dat verschillen in inzicht later alsnog boven tafel

komen en tot wrijving en discussie leiden. Dat gaat dan ten koste van het project en de samenwerking. Investeer daarom vanaf het begin in een goede samenwerking. In de praktijk wordt vanzelf duidelijk wat goed loopt en waar nog verbetering nodig is.



Succesfactoren

- Integraal projectleider (gemeente Nijkerk 16-20 uur) met voldoende projecturen en aanjagende kwaliteiten;
- Investeren in proces en duidelijke rol- en taakverdeling;
- Korte lijnen met de Driehoek (burgemeester, politiechef, OM);
- (Twee)wekelijks overleg en dynamische netwerkanalyse;
- Aansluiten bij bestaande organisatiestructuren en processen;
- Echte samenwerking sociaal domein en veiligheidsdomein.



D. Beschrijf de doelstellingen van de aanpak

De doelstellingen van de Nijkerkse aanpak zijn gezamenlijk vastgesteld door het Kernteam, op basis van lokale signalen, praktijkervaringen en inzichten uit het veld. De aanpak richt zich op het voorkomen en bestrijden van betrokkenheid van jongeren bij drugscriminaliteit, met een integrale inzet op preventie, repressie en hulpverlening:

Preventie – Voorkomen dat jongeren in de drugscriminaliteit belanden door hen bewust te maken van risico's en hen weerbaar te maken tegen criminele invloeden.

Repressie – Snel en doeltreffend ingrijpen bij beginnende betrokkenheid in drugscriminaliteit om verder afglijden te voorkomen en tegelijkertijd een signaal af te geven dat drugscriminaliteit niet loont.

Hulpverlening – Jongeren begeleiden naar een positief toekomstperspectief waarin zij hun talenten kunnen ontwikkelen buiten het criminele circuit.

E. Leidende principes DON

In de eerste weken ga je vanuit de doelstellingen gezamenlijk werken aan een projectplan dat als fundament dient voor de aanpak. Het is dan nog geen dichtgetimmerd plan, maar een richtinggevend document, een stip op de horizon. Vanuit deze basis geef je vorm aan de werkwijze die is opgebouwd rond de volgende leidende principes.

Preventie en repressie met gezag

Combineer op een slimme manier preventieve en repressieve maatregelen op individueel, groeps- en wijkniveau. Zet preventie in door o.a. op scholen en bij jeugd- en jongerenwerk (algemene) voorlichting te geven. Geef daarnaast gerichte voorlichting aan specifieke

doelgroepen die een vergroot risico lopen om af te glijden. Met strafrechtelijke interventies geef je een duidelijke signaal af dat jouw gemeente geen voedingsbodem is voor doorgroeiërs, personen die een rol spelen in het drugscircuit. Drugshandel is geen lucratief verdienmodel! Tegelijk bied je een vangnet voor jongeren die willen uitstappen. Zoek daarbij naar eervolle uitwegen en mogelijkheden om weer een toekomst met perspectief op te bouwen.

Systemisch werken

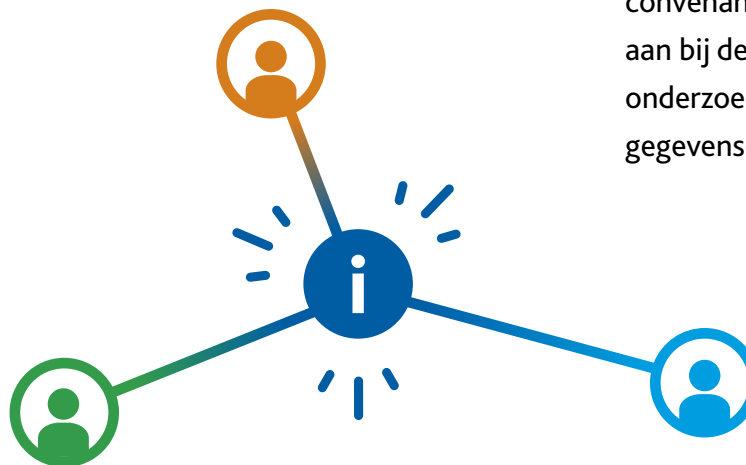
Neem het systeem waarin de jongeren verkeren (thuissituatie, vrienden, school, vereniging) tot uitgangspunt en niet het gedrag van de individuele jongere of de afzonderlijke overtreding. Een incident en/of gedrag is hooguit de aanleiding om in actie te komen.

Gedrag en dus ook crimineel gedrag is altijd een resultante van wisselwerking tussen de jongere en zijn situatie. Deze aanpak vraagt om de bereidheid jongeren in hun context te begrijpen en breed te kijken naar mogelijkheden om de juiste stappen te zetten. Met deze aanpak overstijg je thematische 'hokjes' als jeugdzorg, opvoeding, strafrecht, sociaal domein, zorg en veiligheid, openbare orde en veiligheid etc. Zoeken naar de juiste aanpak vereist maatwerk en vergt tijd. Want straffen kan nooit het enige antwoord zijn.

Gezamenlijke informatiepositie versterken

Signalen over jongeren die afglijden of dreigen af te glijden komen via verschillende kanalen binnen bij het Kernteam. Dit kan via de politie, het sociaal domein (jeugdconsulenten, leerrecht etc.), team veiligheid, de boa's, scholen en (sport)verenigingen. De uitdaging is om deze signalen te bundelen. Vaak zit er overlap in de signalen. Door in het Kernteam

deze signalen te bespreken en te behandelen ontstaat er gezamenlijk een beter en zo volledig mogelijk beeld van de problematiek, groepen en individuen. Op basis daarvan kunnen interventies worden ingezet. Vooral als het gaat om signalen en informatie over individuen is het belangrijk dat er heel duidelijke afspraken worden gemaakt over het delen van gegevens.



F. Gegevensdeling

Investeer in de opstartfase voldoende in het thema gegevensdeling. Dit onderwerp kan regelmatig leiden tot lastige discussies. Door de gevoeligheid hiervan vanaf het begin te benoemen en hierover voortdurend met elkaar in gesprek te gaan, kun je ook op dit punt stappen zetten.

Veel informatie kan al op reguliere wijze gedeeld worden, bijvoorbeeld via bestaande convenanten of werkwijzen. Sluit daarom aan bij de werkwijzen die er al zijn en onderzoek ondertussen of nieuwe vormen van gegevensdeling nodig maar ook mogelijk zijn.

G. Bewustwording intern & extern

Een belangrijke pijler in de aanpak is het ontwikkelen van bewustwording en het creëren van handelingsperspectief bij zowel interne als externe partners, maar ook bij de samenleving. Wij hebben gekozen voor de volgende fasering:

- **Fase 1:** Interne teams: jeugdconsulenten, leerrecht, boa's, jeugd- en jongerenwerk;
- **Fase 2:** Externe organisaties: scholen en (voetbal)verenigingen;
- **Fase 3:** De samenleving: ouders en jeugd zelf.

Voor de fase 1 en fase 2 hebben we Signaalkaarten ontwikkeld. Hierop staan (mogelijke) signalen, risicofactoren maar ook beschermende factoren waar partners op kunnen letten. Ook is een handelingskader opgenomen over bij wie en hoe signalen kunnen worden gemeld. Melden kan uiteraard in eerste instantie bij de gemeente, zowel

procesregisseur sociaal domein als adviseur openbare orde en veiligheid. Maar het is ook goed om algemene nummers van bijvoorbeeld Meld Misdaad Anoniem te vermelden.



Fase 1

Gemeente intern (jeugdconsulenten, leerplicht, schuldhelp)

Voer het gesprek met betrokken teams over de problematiek en vraag wat zij zien en denken wat nodig is. Hierdoor werk je aan bewustwording, handelingsperspectief en eigenaarschap:

- Train medewerkers in het herkennen van signalen van drugscriminaliteit;
- Leg een heldere signaleringsroute vast: van wijkteam/jeugdconsulenten of leerplicht naar Kernteam;
- Zorg voor korte terugkoppelingen, zodat medewerkers weten dat hun melding serieus genomen wordt;
- Blijf herhalen.

Boa's:

- Zet boa's in als extra ogen en oren in de wijken;
- Laat hen signalen doorgeven via een vast proces;

- Geef terugkoppeling om hun betrokkenheid te behouden;
- Jeugdboa's hebben een belangrijke rol. Betrek hen waar mogelijk.

Jeugd- en jongerenwerk/straatcoaches:

- Hebben vaak het eerste contact met jongeren en zien risicogedrag vroeg;
- Betrek hen actief in casusbesprekingen;
- Zet hen in als het gaat om primaire preventie en start samen (deel)projecten;
- Ondersteun hun rol met trainingen over criminele aanwas.

Fase 2

Scholen en (sport)verenigingen:

Besprek binnen het Kernteam welke organisaties in de samenleving zicht hebben op de problematiek en een belangrijke informatiebron zijn. Tegelijkertijd kunnen deze organisaties belangrijk zijn als het gaat om preventie, bewustwording en handelingsperspectief.

In Nijkerk hebben we ons gericht op de (middelbare) scholen en voetbalverenigingen.

- Scholen en verenigingen zijn een belangrijke schakel in de aanpak;
- Verbeter het contact door het onderwerp te bespreken en ook te vragen waar zij behoefte aan hebben;
- Train docenten en sportcoaches om signalen te herkennen en handelingsperspectief te bieden. In Nijkerk hebben we hiervoor bureau HALT ingeschakeld;
- Stimuleer meldingsbereidheid en zorg voor terugkoppeling.

Fase 3

Ouders en jongeren

- Verken hoe je via bovenstaande kanalen op een goede manier met ouders en jongeren in gesprek kan komen;
- Organiseer dit via bestaande contacten zoals jeugd- en jongerenwerk, scholen en verenigingen.

Praktische bouwstenen en randvoorwaarden

- Start als pilot: begin klein, experimenteer, stuur bij;
- Investeer in een (externe) projectleider met voldoende tijd en sterke vaardigheden in informeel leidinggeven;
- Investeer veel tijd in het proces: wie in Kernteam, procesplaat, doelgroep, begrippen;
- Maak korte- middellange- en langetermijn plannen met doelen zodat je ook op korte termijn ook successen ziet;
- Gebruik bestaande contacten, middelen en interventies en schakel deze op een slimme manier. Dit werkt beter dan allemaal nieuwe methodes en interventies te ontwikkelen;
- Systemisch werken: bekijk jongeren in hun hele context, niet alleen hun strafbare gedrag;
- Combinatie preventie en repressie: maak duidelijk dat drugscriminaliteit géén aantrekkelijk verdienmodel is, maar bied ook een eervolle uitweg;
- Financiering: dek in eerste instantie tijdelijk via gemeentelijk teambudget. Begin vooral! En benut landelijke- en provinciale regelingen.



3. Evalueer continue

Door de nauwe samenwerking binnen het Kernteam wordt er continu bijgestuurd. Het team bespreekt kansen die zich voordoen en signaleert gezamenlijk waar het niet goed loopt. Hierdoor kan tijdens het project steeds worden ingespeeld op ontwikkelingen, met het hoofddoel scherp voor ogen.

De (externe) projectleider speelt hierin een belangrijke rol. In Nijkerk was de projectleider extern, wat hem in staat stelde om gevoelige onderwerpen makkelijker te benoemen of te bevragen. Dit zorgde ervoor dat deze onderwerpen daadwerkelijk besproken werden.

Het proces werd continu geëvalueerd door het Kernteam zelf. Daarnaast vond er na het eerste jaar een gezamenlijke evaluatie plaats, begeleid door iemand van buiten het Kernteam.



4. Conclusie



De Nijkerkse aanpak bewijst dat ook kleinere gemeenten een wezenlijk verschil kunnen maken in het tegengaan van jongeren die in de drugscriminaliteit belanden of dreigen te belanden.

Het belangrijkste is: begin gewoon. Wachten op perfecte omstandigheden vertraagt de aanpak.



Cruciale succesfactoren

- Bestuurlijke urgentie: zonder duidelijke prioriteit vanuit de veiligheidsdriehoek maar ook het gemeentebestuur blijft dit probleem onderbelicht.
- Een klein maar krachtig Kernteam: inclusief een (externe) projectleider met voldoende uren en mandaat om te sturen.

- Aansluiten bij bestaande structuren en processen.
- Verbinding tussen veiligheid en sociaal domein: deze samenwerking maakt het mogelijk om zowel preventief als repressief effectief te handelen.
- En vooral: de wil en het onderlinge vertrouwen om samen resultaat te bereiken waardoor het uitvoerbaar en duurzaam is.

Met deze blauwdruk kan elke kleine gemeente een eigen aanpak ontwikkelen, afgestemd op de lokale context en beschikbare middelen. Het model is flexibel, schaalbaar en gericht op samenwerking, waardoor het niet alleen uitvoerbaar is, maar ook duurzaam.

Dit is een uitgave van de gemeente Nijkerk.

We bedanken iedereen die aan deze Blauwdruk heeft meegewerkt, zowel intern als extern.

Tekst: Bart van Steeg

Opmaak: Inzpire Design & Communicatie

Fotobronnen: Gemeente Nijkerk

© 2026 Gemeente Nijkerk



Samen Weerbaar
aanpak ondermijning Gelderland-Midden

Nijkerk
Hoewelaken
Nijkerkerveen

Van 't Hoffstraat 24
3863 AX Nijkerk
Postbus 1000
3860 BA Nijkerk
Telefoon 033 - 247 22 22
www.nijkerk.eu

